
EMILI PASCUAL

**LA PROFESSIÓ
DE LEXICÒGRAF**

INTRODUCCIÓ

És innegable que a hores d'ara la lexicografia ocupa un lloc important en el món de les ciències del llenguatge i que aquest fet ha comportat que es pugui parlar d'una tasca científica feta per uns professionals amb la preparació adequada: els lexicògrafs.

En aquest article intentaré de fer unes breus reflexions sobre aquest tema, amb una especial atenció a les característiques de la feina o la professió de lexicògraf.

Després d'una presentació del canvi que s'ha produït, d'uns trenta anys ençà, en la consideració de la lexicografia i en el món dels diccionaris, esbossaré la comesa del lexicògraf com a científic i tècnic en la confecció dels diccionaris. La lexicografia, certament, ha estat considerada una feina artesanal, deslligada de l'evolució de les ciències del llenguatge, però ara té una gran importància entre aquestes ciències, fins a l'extrem que algun estudiós ha pogut afirmar que el món dels diccionaris està sotmès, des de fa trenta anys, a una revolució radical que encara no ha acabat.

El lexicògraf continua sent la persona que «fa diccionaris», però ara és un professional que ha de conèixer, a un nivell suficient, les aportacions científiques de la lingüística general i de les diverses branques especialitzades, especialment els treballs sobre el lèxic, els quals aquests darrers anys s'han multiplicat abundantament (estudis sobre el concepte de mot, la lexicalització, aportacions del camp de la semiòtica, etc); ha de tenir en compte també els avenços que han tingut lloc en el camp de discipli-

nes com la dialectologia i la història de la llengua (en l'àmbit català, per exemple, un lexicògraf no pot ignorar la valuosa i voluminosa obra de Joan Coromines); ha de conèixer i valorar les teoritzacions dels experts tocant a la definició (tema cabdal de la lexicografia i que ben recentment ha estat estudiat i estructurat), al tractament de la macroestructura i de la microestructura dels diccionaris, als treballs sobre polisèmia, sinonímia i antonímia; ultra això, el lexicògraf avui ha de conèixer bé les possibilitats diverses de presentació del lèxic segons el tipus de diccionari que ha de fer, general o especialitzat, gramatical, ortogràfic, amb exemples o no, amb gràfics i/o il·lustracions, històric o actual, monolingüe o plurilingüe, normatiu o descriptiu, escolar o per al gran públic, etc, cosa que pressuposa, doncs, que ha de tenir molt clar quin nivell d'usuaris vol satisfer i quins registres de llengua ha de fer servir; és a dir, cal que conegui suficientment les aportacions recents de la sociolingüística.

Finalment, la lexicografia rep a hores d'ara un suport inestimable de la informàtica, de manera que es pot afirmar sense trair la veritat que una gran part de la revolució en el món dels diccionaris ha vingut provocada pel progrés dels ordinadors aplicats al tractament de textos i de materials lexicogràfics (tenir en una base de dades lexicogràfiques milers d'informacions, perfectament classificades i fàcilment consultables, no és una utopia, sinó una realitat).

Dues darreres consideracions encara abans de finir aquestes ratlles introductòries:

a) La lexicografia és ara un treball d'equip, en el qual participen professionals de diverses especialitzacions lingüístiques (lingüistes, dialectòlegs, semiòtics, terminòlegs, etc), els quals esdevenen col·laboradors imprescindibles del lexicògraf.

b) Malgrat el que s'ha dit abans, aquesta revolució lexicogràfica no representa una solució de continuïtat dràstica entre els lexicògrafs actuals i els antics; en l'àmbit de la lexicografia, hi ha un pes important de la tradició, i una bona dosi de «factor humà», que uneix el lexicògraf actual amb els seus predecessors en la història dels diccionaris.

I. DE LA LEXICOGRAFIA D'AFECCIONATS A LA PROFESSIONAL

Atès que la lexicografia és una disciplina recent, en la seva consideració científica, parlar de lexicògraf és aplicar una qualificació professional moderna que distingeix els autors dels diccionaris actuals dels seus predecessors. No fa pas massa anys que els autors de diccionaris eren persones interessades en la llengua que sentien la pruija de fer obres lexicogràfiques de consulta, sovint com una activitat que els omplia les estones de lleure. Així, igual podia ser autor d'un diccionari un químic que un literat o un comerciant. Sens dubte que la major part d'aquests autors de diccionaris eren persones amb un cert nivell de cultura i d'erudició, coneixedors de la llengua si més no en el grau suficient per no cometre equivocacions greus; disposaven, a més, d'altres diccionaris o reculls lexicogràfics anteriors en què basar-se. És ben cert que la majoria

de diccionaris han partit d'obres fonamentals que, en un moment determinat, marcaren una fita important en la lexicografia, i que els autors de diccionaris posteriors, en gran part, no han fet altra cosa que «copiar-los», sense aportar altres materials lexicogràfics fiables o renovadors. Pel que fa al català, per exemple, qui pot negar que Fabra i l'Alcover-Moll han estat la font d'on ha begut tota la lexicografia que s'ha fet fins ara? No debades, algun estudiós modern de temes lexicogràfics ha parlat de la munió de plagiaris en la història dels diccionaris.

Per tot això, la confecció de diccionaris i vocabularis ha estat considerada fins fa ben poc una obra artesanal, una art o, a tot estirar, una tècnica, feina de dilettants i afeccionats, però no pas de científics. Cosa que ha tingut com a conseqüència una certa menysvaloració de la feina lexicogràfica. La lexicografia era una «artesania», no una tasca científica.

Ja és prou sorprenent que els autors de diccionaris, fins al moment que s'han fixat els mètodes de treball i els continguts científics de la lexicografia moderna, mai no han teoritzat sobre la seva tasca ni han exposat els principis i la metodologia dels seus treballs. Mentre que les diverses ciències evolucionaven i explicitaven les respectives metodologies i les tècniques que empraven, la confecció de diccionaris es mantenia com una feina obscura i artesanal, fruit d'uns autors que produïen obres abundoses, sense, però, explicar en cap moment, ni en els prefacis de les obres, els mètodes de treball, les fonts de procedència dels materials, les tècniques de tractament d'aquests i els principis teòrics en què es basaven. Més d'un d'aquests artesans s'hauria sorprès si se li hagués preguntat de quina manera i amb quin utilatge teòric i pràctic feia el seu diccionari.

Afortunadament, el progrés de la lingüística en conjunt, en totes les seves branques, ha comportat l'establiment d'una lexicologia científica i d'una ciència de la confecció dels diccionaris (la lexicografia). Entre els estudiosos es plantegen modernament qüestions teòriques de terminologia en relació amb les diverses disciplines que tracten del lèxic, tot intentant de delimitar amb claredat els camps pertinents de la lexicologia, la morfologia i la semàntica, de la lexicologia i la pragmàtica, de la lexicologia i la lexicografia i, finalment, de la lexicografia i la terminologia. No cal entrar ara en disquisicions teòriques sobre aquests temes ni sobre la consideració de ciència separada o no, subordinada o no, necessària o no, de la lexicologia i la lexicografia. Per al nostre propòsit és suficient que es pugui afirmar que hi ha una especialització de la lingüística aplicada que és la lexicografia, estretament vinculada al seu torn amb una teorització sobre el lèxic que és la lexicologia.

El que és important és que l'estudi, la crítica i la confecció de diccionaris ja no es pot considerar una activitat artesanal, en mans de persones afeccionades o dilettants, sinó que és una tasca que es porta a terme amb principis de la ciència lingüística i amb una metodologia i unes eines adequades, que cada vegada s'afinen més i resten a les mans d'uns professionals experts que són els lexicògrafs.

La lexicografia ha passat de ser «l'art de fer diccionaris» a ser «la ciència i la tècnica dels diccionaris». La lexicografia repensa i estructura els mètodes de treball, analitza els components que configuren els diccionaris; estableix les condicions científiques i tècniques de l'obra lexicogràfica i estudia fins i tot el producte final que ha d'oferir al gran públic, consultor potencial dels diccionaris, com també aporta dades sobre la funció social d'aquest tipus d'obra des de perspectives sociolingüístiques.

En aquest canvi de perspectiva han influït factors molt diversos: després de la Segona Guerra Mundial, les ciències lingüístiques han estat sotmeses a una evolució ràpida i profunda. Augmenten, d'altra banda, la intercomunicació lingüística i l'intercanvi de documentació, amb la necessitat de traduccions i d'aprenentatge de llengües estrangeres. Els experts converteixen el diccionari en objecte d'estudi, i l'usuari, més preparat i més crític, exigeix del diccionari respostes més científiques i més fiables. No solament es «fan» diccionaris, sinó que «s'estudia» el diccionari (les seves característiques, les condicions que ha de complir, els principis que han de sustentar-ne l'elaboració i l'ús). Més encara, els diccionaris tenen ja com a autors especialistes del camp de la lingüística. S'estableixen també les tipologies dels diversos diccionaris, mentre que, alhora, augmenten els estudis crítics sobre els treballs lexicogràfics precedents i se sistematitzen les dades pertinents per a una història dels diccionaris i del diccionari.

II. ESTABLIMENT DE LA LEXICOGRAFIA CIENTÍFICA

En la fixació de la lexicografia moderna hi ha un moment important i ineludible: la celebració del Congrés Internacional de lexicografia celebrat a Exeter, Gran Bretanya, l'any 1983. Aquest Congrés recull les aportacions i el fruit dels estudis duts a terme a partir sobre tot dels anys 60 i 70. Diversos estudiosos del lèxic s'hi van plantejar la tasca de la lexicografia i la necessitat d'establir les bases científiques per a un treball competent i avaluable dels lexicògrafs. Arran d'aquest Congrés es va fundar EURALEX (European Association for Lexicography). Es pot dir que en l'establiment de la lexicografia moderna i en la fixació de les tasques dels lexicògrafs hi ha un abans i un després del Congrés d'Exeter. Cosa que no vol dir, evidentment, que la labor de fer diccionaris comenci en aquest moment. Tots els estudiosos del lèxic afirmen que la tasca lexicogràfica és molt antiga. La majoria dels autors reconeixen que la lexicografia, com a activitat pràctica, és més antiga que la lingüística, però que és modernament que la lexicografia s'estructura científicament i desenvolupa una teoria pròpia i una metodologia adequada, en estreta relació, com hem dit, amb els progressos de la lingüística general i de la lingüística aplicada.

Situada la lexicografia en el rang que li correspon entre les disciplines lingüístiques, es pot definir segons els termes en què coincideixen la majoria dels estudiosos: «La lexicografia és la disciplina de la lingüística aplicada que s'encarrega dels problemes

teòrics i pràctics que planteja l'elaboració de diccionaris»; o també: «La lexicografia és la part de la lingüística aplicada que s'ocupa de la temàtica i els principis de l'elaboració de diccionaris».

Aquestes definicions pressuposen, però, que el lexicògraf no solament ha de fer diccionaris, sinó que la seva competència l'ha de portar a fer la crítica dels diccionaris ja existents i a establir els principis teòrics que possibiliten la tasca lexicogràfica. D'altra banda, és palès que un lexicògraf pot ser un estudiós de la lexicografia i/o un redactor de diccionaris (o d'un diccionari), atès que, al seu torn, la lexicografia pot ser l'estudi dels diccionaris i/o la confecció dels diccionaris.

Els teòrics del Congrés d'Exeter establiren també les relacions que la lexicografia havia de mantenir amb les altres disciplines de la lingüística i intentaren de definir tots els components de què hauria de constar la disciplina lexicogràfica, i, doncs, quins són els àmbits de coneixements científics que han de ser exigits al lexicògraf per a desenvolupar competentment la seva professió.

Així, es van proposar les connexions de la lexicografia amb la lingüística general i amb la lingüística computacional, i també el suport que el treball lexicogràfic rep de les tecnologies de la informació. D'altra banda, es va postular l'existència d'una metalexicografia de la qual formarien part la història de la lexicografia, la teoria general de la lexicografia, la investigació sobre l'ús del diccionari i la crítica dels diccionaris. Ultra això, es van estudiar les activitats bàsiques i necessàries per a la tasca del lexicògraf: projecte del diccionari; establiment de la base del diccionari; activitats directament relacionades amb l'escriptura dels textos del diccionari.

Notem de passada que en l'àmbit de la llengua catalana d'un temps ençà comencen a sorgir els treballs acadèmics i de divulgació que tenen com a tema la crítica dels diccionaris existents o simplement la presentació classificada dels reculls lexicogràfics, cosa que facilita la feina dels estudiosos que dedicaran els seus esforços a una història dels diccionaris catalans o a presentar al gran públic la procedència dels materials lexicogràfics i la dependència d'uns diccionaris respecte d'uns altres.

L'establiment de la lexicografia entre les ciències lingüístiques planteja òbviament la necessitat també d'establir àrees d'estudi especialitzat a les Facultats de filologia. Dit altrament, cal una preparació adient dels professionals de la lexicografia, els lexicògrafs, i és així que en diversos àmbits acadèmics es treballa seriosament en aquest aspecte. Igualment, hi ha un moviment paral·lel conduït pels lexicògrafs i per les editorials dedicades als diccionaris per a educar el gran públic tocant a la importància i la necessitat d'aquestes obres i, doncs, que impulsa la formació dels usuaris dels diccionaris. Perquè és evident que part del públic té una gran ignorància i un gran desconeixement del diccionari; molts usuaris de la llengua no saben manejar el diccionari ni coneixen les funcions que aconsegueix. El lexicògraf resta sovint perplex davant l'actitud de tantes persones que no aprofiten el recurs tan elemental de consultar el diccionari abans de penjar rètols a les botigues i altres llocs públics amb faltes d'ortografia elementals.

III. LA FEINA DEL LEXICÒGRAF

En aquest tercer apartat de l'article intentaré de resumir, a través de consideracions breus, les característiques que al meu entendre defineixen la feina del lexicògraf.

a) La lexicografia pertany a l'àrea de la lingüística aplicada i això ens fa veure, d'antuvi, que el lexicògraf no és pròpiament un teòric de la llengua. El seu treball no pertany a la teorització lingüística, sinó a la praxis de la llengua; és un professional pràctic, més que teòric, un tècnic, quan treballa en la confecció de diccionaris. No pot dedicar el seu temps a meres disquisicions lingüístiques ni treballa un món de teories on es barregen consideracions especulatives de caire semàntic, semiòtic i lingüístic. El lexicògraf ha de fer una obra concreta que es resol, en darrera instància, en un producte útil, concret, amb unes característiques funcionals i pràctiques: un llibre, el diccionari.

Per tant, malgrat que el lexicògraf ha de conèixer el món teòric de la lexicologia, la semàntica i la semiòtica, la seva feina s'ha de desenvolupar forçosament al nivell de temàtiques molt concretes i ha de donar solucions també concretes, sense que li sigui lícit de deixar problemes sense resoldre o de donar com a excusa, en un moment determinat, que no té la competència suficient.

La tasca lexicogràfica comporta, a més, un seguit de condicionaments pragmàtics que els teòrics de les ciències lingüístiques desconeixen la majoria de vegades: exigències editorials, temps d'edició de l'obra, compromisos contractuals, limitacions d'espai, rendibilitat de l'obra, resposta del públic, etc; un diccionari és un producte que s'ha de vendre, i resta, per tant, sotmès a les lleis de la compra-venda i a les condicions de la producció i del mercat.

El lexicògraf, doncs, ha de tenir en compte els progressos de la semàntica, per exemple, en el camp de l'estudi dels mots i dels significats, però s'ha de deseeixir dels problemes teòrics que aquesta disciplina planteja si vol desenvolupar eficaçment la seva feina. Altrament restaria blocat per les disquisicions teòriques i no podria avançar en la presentació dels materials lexicogràfics als usuaris de la llengua.

b) Com a conseqüència, el lexicògraf és conscient que la seva feina té sempre uns components d'imperfeció, unes limitacions gairebé congènites, que provenen del fet que li és molt difícil d'aplicar en la pràctica les conclusions teòriques de les disciplines sobre el lèxic en la confecció dels diccionaris. Un diccionari serà sempre una obra útil, però incompleta; necessària, però imperfecta. Els estudis recents sobre la definició, per exemple, han fet paleses les deficiències estructurals d'aquest element en molts diccionaris; però, tot i amb això, el lexicògraf ha de definir, i ho ha de fer segons unes pautes que puguin connectar amb el consultor de l'obra lexicogràfica, malgrat que teòricament algun sistema definitori sigui considerat insuficient o millorable. El lexicògraf ha d'optar per la solució que li sembla millor i no pot plantejar constantment problemes teòrics quan té davant seu la tasca, per exemple, d'enllestir centenars o milers

de definicions. Té, però, al seu favor el fet que treballa dins del sistema de la llengua, atès que definir no és una operació metalingüística fonamentalment; el lexicògraf, de fet, no fa formalitzacions lingüístiques, sinó que tracta la llengua emprant la mateixa llengua.

D'altra banda, l'aplicació estricta de determinades teoritzacions sobre el tractament dels lexemes i sobre les definicions conduiria a un tipus de diccionari apte solament per a persones molt enteses i per a científics de la llengua, però que esdevindria inservible per als usuaris normals i habituals dels diccionaris. En aquest punt també cal remarcar que un diccionari és un tipus d'obra que pressuposa en el consultor un determinat nivell de competència en l'ús de la llengua i un desenvolupament cultural suficient, cosa que permet de superar moltes deficiències i de fer útil la consulta. Certament, determinats diccionaris (com els pensats per als infants, els escolars, etc.) tenen una especificitat que els diferencia dels diccionaris generals de la llengua. Cosa que també afecta els diccionaris bilingües, els quals comporten unes exigències de fiabilitat, d'exactitud en les equivalències dels significats i d'exemplificacions d'ús de les formes que fins ara no sempre s'han tingut en compte en aquesta mena d'obres. En aquest camp, la lexicografia actual té també molt a dir i una gran feina a fer.

c) Tothom està d'acord que la feina del lexicògraf consisteix bàsicament en tres operacions:

- selecció dels materials, és a dir, recollida de les dades que constituïran el corpus del diccionari. En la majoria dels diccionaris aquesta selecció és, de fet, l'establiment de les entrades de l'obra (el que s'anomena la «macroestructura» del diccionari).
- descripció dels materials seleccionats, segons les característiques del diccionari; aquesta descripció comporta habitualment l'adscripció a categories gramaticals dels lexemes, les definicions, les etimologies, els exemples i altres explicacions complementàries (elements que configuren l'anomenada «microestructura» del diccionari).
- finalment, el lexicògraf ha de presentar l'obra, li ha de donar forma a través d'un procés tècnic que té continuïtat en totes les etapes de l'edició fins arribar a situar en mans dels usuaris un producte acabat i definit: el diccionari.

Podem afegir que el lexicògraf ha de tenir sempre ben present que treballa per a uns usuaris concrets i que la seva feina està al servei dels consultors potencials del diccionari. Aquests usuaris són molt diversos, i els diccionaris s'especialitzen cada vegada més per servir un determinat tipus de consultors.

d) La teoria del lèxic i dels significats planteja avui un seguit de problemes que el lexicògraf ha de conèixer i ponderar, ja que afecten la seva feina. D'uns anys ençà, la teoria sobre el concepte de «mot», per exemple, ha fet veure la necessitat de repensar el tractament de les formes lèxiques en els diccionaris i ha incidit positivament

en el tractament de la macroestructura. El lexicògraf sap que hi ha problemàtiques molt complexes plantejades al voltant de temes com els lexemes compostos unisignificants («banc de dades», «peu de rei», per exemple), les formes lèxiques coincidents en la grafia, però de significats allunyats («cabra» -insecte, bolet, crustaci), la fraseologia o el tractament de la sinonímia. Per què, i és un altre exemple, «blat de moro» és tractat generalment dins de l'entrada «blat», si el fet és que el blat de moro no és blat? El lexicògraf, per tant, és conscient que ja no es tracta solament de les dificultats de definir, sinó que ha de tenir en compte molts altres problemes que li són plantejats teòricament.

A més, la Lexicografia actual intenta d'aprofundir en temes que han passat pràcticament desapercibuts en els diccionaris fins ara, com les relacions de funcionament morfosintàctic de les formes: usos verbals, preposicionals i adverbials; col·locació dels mots; combinatòria d'aquests, etc. Així, per exemple, el lexicògraf ha d'intentar informar els consultors del diccionari sobre la «col·locació»: en català és possible que la forma «avui» funcioni en contextos com «Qui ha vingut avui?» i «Avui, qui ha vingut?», en frase interrogativa; però no és possible «Qui avui ha vingut?». Igualment, la combinatòria: «nosa» i «punyetes» es combinen amb «fer», no pas amb «donar»; i, doncs, no és possible, en català, «Vés a donar punyetes» o «Em dónes nosa». Aquests aspectes de la llengua, tradicionalment menystinguts o no considerats en els diccionaris, la moderna lexicografia exigeix que es tinguin en compte, especialment en un món en què els intercanvis culturals, els viatges i la multiplicitat d'informació fan possible un bescanvi lingüístic que era impensable només fa cinquanta anys. Els diccionaris de llengua, d'una llengua determinada, són avui consultats pels estrangers, els quals necessiten sovint molt més les informacions d'ús de les formes que les definicions.

Diversos projectes de diccionaris moderns apliquen ja tècniques i mètodes que permeten de comprendre el funcionament estructural de la llengua de què es tracti, insistint en els aspectes de la combinatòria i de la col·locació dels elements en la cadena morfosintàctica. Els diccionaris tradicionals suplien aquestes mancances, de manera sovint insuficient, a través dels exemples.

e) Ja he dit abans que el lexicògraf no pot deixar de prendre decisions en la seva feina, de la mateixa manera que no pot deixar de definir; ha de decidir en la selecció de materials, en el seu tractament, en les definicions, malgrat que sovint es troba amb problemes no resolts i amb qüestions difícils. Els recursos de què disposa no sempre són suficients (altres diccionaris, recerques dels estudiosos, etc). I és que, de fet, són pocs els investigadors de la llengua que hagin treballat en totes les àrees i puguin aportar dades de primera mà. S'imposaria, aleshores, una recerca de camp que la majoria de vegades no és possible. Un treball de camp és en la pràctica molt difícil, i només és possible en grups lingüístics minoritaris.

f) El lexicògraf esdevé, sense pretendre-ho, només per les conseqüències de la seva feina, un dels principals factors d'estandardització de l'idioma i de fixació de les formes «cultes» de la llengua. De fet, la majoria de les llengües tenen el diccionari normatiu, en el qual per una convenció entre les autoritats acadèmiques i els usuaris de la llengua resten enregistrades les formes que configuren els usos «correctes» i normalitzats de l'idioma. Però deixant de banda aquest tipus de diccionari, l'usuari de la llengua cerca en les obres dels lexicògrafs la seguretat en l'ús de les formes, la confirmació de la seva competència lingüística en el camp del lèxic, la recta escriptura de les formes de la parla, etc.

De fet, es genera en la tasca lexicogràfica un doble corrent entre els usuaris de la llengua i els autors de diccionaris: el lexicògraf no pot deixar de recollir els usos de la comunitat parlant, i aquesta troba confirmada la seva competència en les pàgines del diccionari. El lexicògraf no pot inventar la llengua; en tot cas, explícita, fixa, deixa constància del que han fet o del que fan els parlants de la llengua. Fins i tot en la formació dels tecnicismes, ha de comptar amb la metodologia que la Terminologia ha establert i amb les regles de derivació i de formació de compostos que pertanyen al sistema de la llengua.

D'altra banda, per a molts usuaris de la llengua el diccionari ha tingut i té encara una consideració gairebé sacra: el que es troba en el diccionari és la veritat de la llengua; el que no es troba en el diccionari no és bo o no és correcte.

g) El lexicògraf té avui en la informàtica unes variades possibilitats d'ajut en la seva feina. De tal manera que ara ja no és concebible una feina lexicogràfica feta amb fitxes de paper, tisores, goma d'enganxar i arxivadors. Tot allò que era llarg i lent en les tasques de confecció d'un diccionari, com copiar, classificar, seleccionar o triar, alfabetitzar, etc, és agilitat fiablement pels ordinadors. Avui es pot afirmar que la majoria, per no dir tots, els projectes de diccionaris es fan, en menor o major grau, amb assistència d'ordinadors.

Els estudis teòrics sobre el processament de dades lexicogràfiques i sobre treballs lèxics progressen notablement, mentre que a la pràctica la confecció dels diccionaris i dels vocabularis s'informatitza cada vegada més.

El treball amb ordinadors permet un control ràpid dels materials lexicogràfics, l'alfabetització automàtica, la supressió o la inclusió de dades, la consulta de la feina ja feta, el control de les remissions i de la freqüència d'ús de determinades formes, etc.

La informatització, d'altra banda, abraça tot el procés de la feina del lexicògraf, atès que el resultat final és un llibre, producte que també és tractat informàticament (picatge, correcció, maquetació, etc).

No cal, evidentment, que el lexicògraf sigui un informàtic. Però ha de saber el mínim que li permeti de parlar tècnicament amb els informàtics, dels quals rebrà el suport i l'ajut que calgui, i ha de saber moure's amb la soltesa suficient entre els laberints de les màquines i dels programes.

El progrés informàtic aplicat a la lexicografia ha permès ja l'existència de diccionaris en suport informàtic, que poden ser consultats pels usuaris a través de disquets. Es treballa seriosament en la creació de diccionaris generals de la llengua constantment actualitzats que seran consultats pels usuaris a través de serveis de minitel i de teletext.

Cal, però, tenir en compte que la llengua és un objecte de treball que no consisteix en un cúmul de dades exactes perfectament formalitzables i informatitzables. I que, doncs, la tasca del lexicògraf és imprescindible; ell aporta aquella dosi de «factor humà» que converteix la labor de fer diccionaris en una tasca alhora apassionant i feixuga, perquè la llengua no és una realitat fixa i immutable, sinó el mitjà de comunicació d'una comunitat viva en constant evolució.

CONCLUSIÓ

Crec que a les pàgines anteriors han quedat resumides les característiques que configuren avui la professió de lexicògraf. L'establiment de la lexicografia com una branca de la ciència lingüística ha arrossegat la figura del lexicògraf com un tècnic i un científic de la confecció de diccionaris, ultra configurar-lo també com la persona entesa que pot criticar els diccionaris i establir la metodologia i les eines pròpies dels treballs lexicogràfics.

La lexicografia té a hores d'ara una bibliografia abundant i actual, i ací i allà sorgeixen els estudis i les obres que apliquen ja la metodologia i els principis d'aquesta branca de la lingüística aplicada. Els fruits de tot això es recolliran, ho esperem, en obres lexicogràfiques modernes i renovadores, verament útils als usuaris de la llengua, les quals, malgrat tot, entroncaran amb una llarga tradició en la història dels diccionaris. Ho esperem i ho desitgem.

EMILI PASCUAL FERRANDO
Enciclopèdia Catalana

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

HARTMANN, R.R.K., ed. (1983) *Lexicography: Principles and Practice*. London, Orlando..., Academic Press, Inc.

HERNÁNDEZ, Humberto (1989) «Los diccionarios de orientación escolar». A: *Lexicographica*. Series Major 28. Tübingen, Niemeyer.

ILSON, Robert, ed. (1987) *A spectrum of Lexicography*. Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publ. Co.

LANDAU, Sidney I. (1989) *Dictionaries. The Art and Craft of lexicography*. Cambridge University Press.

QUEMADA, Bernard (1990) «La nouvelle lexicographie». A: «La lingüística aplicada», cycle de conferències. Barcelona, Universitat de Barcelona/Fundació Caixa de Pensions.

SEBEOK, Thomas A., ed. (1971) *Approaches to semiotics*. París, Mouton.

